

SOSYAL BİLİMLERİN DEĞİŞEN YÜZÜ VE KADIN ARAŞTIRMALARI

THE CHANGING FACE OF SOCIAL SCIENCES AND WOMEN STUDIES

Doç. Dr. Füsün KÖKALAN ÇİMRİN

9 Eylül Üniversitesi, İMYO, İktisadi ve İdari Programlar, İzmir/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1027>

Reference : Kökalan Çımrın, F. (2018). "Sosyal Bilimlerin Değişen Yüzü Ve Kadın Araştırmaları", International Social Sciences Studies Journal, 4(26): 5620-5629

ÖZ

Bu araştırma, kadın çalışmaları ve feminist teori kavramları arasında niteliksel farklılıklar olduğu ve bu farklılıkların değişen dünya düzeni ve toplum bilimlerden kaynaklandığı fikrinden hareket etmektedir. Kadın çalışmaları ve feminist teori arasındaki farklılıklar ise aşağıdaki şekilde ortaya konulmuştur:

İlk olarak, feminist teori, toplumsal çatışma ve muhalefetten kaynaklanır.1980'lerden sonra kurumsallaşan kadın çalışmalarının gündeme gelmesi ise var olan toplumsal yapıya uyum sürecine dayanmaktadır. İkinci olarak, feminist teori, farklı kadın anlayışlarından yola çıkarak, farklı kuramsal açılımlar oluşturma yoluna gitmiştir. Öte yandan kadın çalışmaları, kadın hakkında evrensel ve genele ulaşmaya çalışır. Üçüncü olarak, feminist teori, ataerki sistem ve kadın ezilmesini teorik olarak açıklamaya çalışırken, kadın çalışmalarının kadının toplumdaki durumunu anlamak için uygulamalı çalışmalara odaklandığı söylenebilir.

Yukarıdaki amaçlar bağlamında biçimlenen bu çalışmada özellikle de üniversitelerde kurumsallaşan kadın araştırmalarının dünyada değişen sosyal bilim anlayışı bağlamında bir değerlendirilmesinin yapılmaya çalışıldığı söylenebilir. 1945'li yıllardan sonra başlayan ve etkisini 70'li yıllardan sonra gösteren sosyal bilimsel dönüşüm, kendisini feminist teori ve kadın çalışmaları alanında da göstermiştir.

Anahtar Kelimeler; Kadın çalışmaları, kadın çalışmalarında yöntem, feminist teori.

ABSTRACT

This work is based on the idea that there are qualitative differences between the concepts of women's studies and feminist theories and that these differences originate from the changing world order and the changing social sciences. These differences between women's studies and feminist theory are set out as follows:

Firstly, while feminist theory originates from social antagonism and opposition, the coming of women's studies to the agenda after the 1980s is a result of an adaptation process to the existing institutional structures. Secondly, feminist theory has gone to the way of formation of different theoretical openings by departing from different understandings of "woman". On the other hand, women's studies try to arrive at the universal and the general about "woman". Thirdly, feminist theory aims to study the patriarchal system and the women's subordination theoretically whereas women's studies prefer to conduct applicative studies in order to understand women's situation in society.

In this study, which has been shaped in the context of the above objectives, it can be said that an evaluation of the institutionalized women's researches in the context of the changing social sciences understanding in the world is being made. The social scientific transformation, which started after the 1945s and showed its effect after the 70s, has also shown itself in the field of feminist theory and women's studies.

Key Words: Women studies, method of women studies, feminist theory.

1. GİRİŞ

Sosyal bilimler, modern dünyaya ait bir kavramdır. Kökenleri 16.yüzyıla dayanmış olsa da, 19. yüzyılda Batı toplumlarında kapitalist sistem ve bu sistemin gereklilikleri ile birlikte ortaya çıkmıştır.

Modern devletin (yavaş yavaş ulus devletten ayrılan) kararlarını dayandırabileceği ve modern dünyanın gerçekliklerini kurmada bilgiye duyulan gereksinim 18. yüzyılda yeni bazı bilgi kategorilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni bilgi kategorileri de kendisini farklı disiplin anlayışları çerçevesinde sosyal bilim alanında ifade etmiştir (Göle, 2001: 310-311).

Farklı disiplinler içerisinde anlam bulan bu bilgi kategorilerinin tanımları, sınırları ve alanları 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başında bilginin yaratıldığı başlıca kurumsal mekan olarak üniversitelerde belirginleşmeye başlamıştır. Böylece 19. yüzyıla bilginin disiplinlere ayrılması ve meslekleşmesi (bilgi üretenleri yetiştirme) üzerine devamlılık gösteren kurumsal yapıların oluşması süreci damgasını vurmuştur (Gulbeinkan Komisyonu, 2000: 16).

Bilginin yaratıldığı kurumsal mekanlar olarak üniversitelerin gelişmesi, akla Platon'un Akademiasını getirmektedir. İnam, Akademia için "çatı", gökyüzü", "bahçe" ifadelerini kullanmaktadır. İnam' a göre, çatı, anlama, kavrama, açıklama ve önceden görme biçimlerinden oluşmaktadır. Bu anlayış, "kuram" kavramını karşılamaktadır. Akademik yaşam ve akademik araştırmaların oluşturulduğu ortam ise bahçedir. Bahçe, kendine özgü yerel özellikler taşımaktadır. Tarih ve kültür ortamında oluşan bahçe, çatının (teorilerin, bilginin) yükseldiği mekan olma özelliğini taşımaktadır. İnam, bilim ve akademi üzerinde kurduğu bu ilişki çerçevesinde, günümüzde bahçenin yapay "seralara" dönüşmüş olduğundan söz etmektedir. Çatı günümüzde pratik ve gündelik sorunlara yanıt bulma kaygısını taşımaktadır. Bilimin, genel geçer ve evrensel olma niteliği günümüzde artık gündelik kaygılara yanıt verebilme yönelimi ile yer değiştirmiştir (İnam, 1999: 131-133).

Üniversiteler, 19. yüzyıldan itibaren gelişen merkez anlayışla birlikte büyük oranda uygulamalı çalışmalara yönelmiştir. Egemen olan Batı bilim anlayışına göre esas olan, gerçekliği karşımıza koymak ve onu dışarıdan gözlemlemek ve bunu saptamaktır. Ortaya konan böylesi bir projeksiyonda önemli olan uygulamalı çalışmalara ağırlık vermektir (Özlem, 1998:36).

1980'li yıllardan sonra bilim dünyasında, sosyal bilimlerin derin bir bunalıma girmekte olduğu sorunsal tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum özellikle de sınıf, cinsiyet ve etnisite gibi alanlarda siyasal ve toplumsal koşulların uğradığı değişime ilişkin farklılığı göstermektedir. Bu dönem ile birlikte ağırlık kazanan anlayış, günlük sorunlara verilen önemdir. Tarihsel ve sosyolojik olaylar günün gerçeklikleri ile yoğrulmuş bir biçimde ele alınırken, soyut model ya da teorilerin artık eskisi kadar rağbet görmemesi de söz konusudur. Kadın çalışmaları alanında da yaygınlık kazanan uygulamalı çalışmalar da bu çerçevede değerlendirilebilmektedir (Iggers, 2000: 142).

Üniversitelerde daha çok uygulamalı çalışmalar alanında kendisini gösteren sosyal bilimler, modern dünyanın bir ürünü olma niteliğini taşımaktadır (Wallerstein, 2000: 184). Modern dünya sistemi anlayışı içerisinde bugün bilimin ve bilimsel bilginin üretiminin merkez ülkeler tarafından yapıldığı tespit edilmektedir. Üretilen bilgiler, buralardan bir pazar nesnesi olarak bir meta halinde çevre ülkelere ihraç edilmektedir (Özlem, 1998: 33). Modern dünyanın resmi ideolojisi olma niteliğini taşıyan liberalizm, oluşturduğu politikalar çerçevesinde cinsiyetçiliğe de ayrı bir önem vermiştir. Cinsiyetçilik bu yapı içerisinde, toplumsal yaşamda beklentileri biçimlendirip, sınırlayarak kendi kendisine baskı yapan bir olgu olma niteliği ile karşımıza çıkmaktadır (Oktik, Kökalan, 2001: 127). Kadın çalışmaları da yine bu oluşum çerçevesinde cinsiyetçilik kavramının farklılık ve değişimini saptamayı amaçlamıştır.

1945'li yıllardan başlamak üzere 1980'li yıllardan sonra sosyal bilimler alanında bir takım değişimler yaşanmıştır. Dünyadaki ekonomik ve jeopolitik dengelerin yeni baştan oluşması, hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak üretim kapasitesinin artması ve üniversitelerde yaşanan değişim ile birlikte sosyal bilimcilerin sayısının artması, sosyal bilimlerin farklılaşmasına neden olmuştur. 1945'lerde başlayan bu değişimler sosyal bilimler alanında kendisini ancak 1980'lerden sonra hissettirmeye başlamıştır. Bilim dünyasında hukuk, felsefe, din, tarih ağırlıklı bilim geleneği yerine pozitivist epistemoloji ve metodolojiyi referans alan sosyoloji, ekonomi, antropoloji anlayışları çerçevesinde oluşturulmuş bir sosyal bilim geleneği oluşmaya başlamıştır (Kızılçelik, 2001: 70). Bu durumda da feminist teori kendisini kadın çalışmaları alanında göstermiştir. Gündelik yaşamlarında kadın olmalarından dolayı sorun yaşayan ve bunu düzeltmek anlamında feminist teori çalışan birçok kadın üniversitelere geçerek, bilim ve bilgi dünyası tarafından ciddiye alınmayan feminist teoriye meşru bir zemin kazandırmak için çalışmalarını hızlandırmışlardır. Bu

doğrultudaki temel belirleyici etmen, feminist teoriye bir gelecek projesi hazırlama kaygısından kaynaklanmaktadır.

1945'ten sonra kendisine bir yer edinmeye çalışan disiplinler içerisinde yeni programlar, yeni bölümler açılmıştır. Yeni dergiler ve meslek grupları kurulurken, araştırma merkezleri açılmıştır. Kadın çalışmalarının yürütülmesini sağlamak amacıyla kurulan "kadın araştırmaları merkezlerini" de bu oluşum ile açıklamak mümkündür.

Modern dünya ile ortaya çıkan sosyal bilimler, liberal ideolojinin eklentisi olarak değerlendirildiğinde, sosyal bilimler kapitalist dünya ekonomisinin ideolojik üst yapısını güncelleştirmeyi ifade etmektedirler. Sosyal bilimler liberal ideoloji çerçevesinde kurumsallaşmaya başlarken kendi içerisinde de yeni oluşumlara neden olmuştur.

Sosyal bilimler disiplinler arası bir alan olarak, bir anlamda sosyal değişimi kontrol altında tutabilmeyi amaçlamıştır. Böylece tüm disiplinlerin bir araya gelmesiyle birlikte faydalı bilgi üretebilecek ancak entelektüel ve örgütsel açıdan ayrı disiplinlerin bir araya gelmesini öngören disiplinler arası anlayış gündeme gelmiştir. Toplumsal bir hareket ve başkaldırıdan yola çıkan feminist teoride 1945- 1980'li yıllardan sonra sosyal bilimler alanında yaşanan değişimler bağlamında kendisine disiplinler arası alanda yer açmıştır. Farklı alanlarda "kadın" konusunda çalışan araştırmacılar, kadın çalışmaları adı altında bir araya gelmişlerdir.

Feminist teori 1980'den itibaren daha çok akademi içerisinde yer alan kadınlar tarafından çalışılmaya başlanmıştır. Yeni yeni biçimlenmeye başlayan üniversitelerde mevcut gelişmeler bağlamında uygulama ve araştırma merkezleri kurulmuştur. Böylece radikal bir biçimde dünyayı değiştirmeye çalışan feminist teori, değişen dünya anlayışı çerçevesinde değişimi gözlemlemeyi ve saptamayı amaçlar hale gelmiştir.

2. FEMİNİST TEORİ

Kadın sorunlarına odaklanan ve bu sorunların çözümüne ilişkin olarak 1960'lardan sonra hızla yükselen kadın hareketi ile birlikte feminist teori anlayışı da gelişmeye başlamıştır. Bu anlamıyla da feminist teorinin, feminist hareketten kaynaklanan ve bu hareket içerisinde yer alan kadınların, eylem platformu dışında kendi gerçeklikleri adına geliştirmiş oldukları sorgulama ve düşünsel alanda meydana gelmiş olduğu söylenebilir.

Kadın hareketinin hız kazanmasından sonra kadınlar, kendi tarihlerini bilmek, kendileri adına daha iyi bir gelecek hazırlamak ve kendileriyle ilgili yaptıkları sorgulama düzeyini daha sağlıklı bir temele dayandırmak için feminist teoriyi geliştirmeye başlamışlardır (Doltaş, 1995: 70). Feminist teorinin oluşturulmasındaki temel amaç, kadınların erkekler tarafından biçimlendirilmemiş yaşam ve düşünce tarzlarını araştırmak, geliştirmek ve bütün bunların gerçekliğinin erkekler tarafından kabul edilmesini sağlamak temel amaç olmuştur 1960'lı yıllarda başlayan kadın hareketi bu amaçla 1970'li yıllarda sosyal bilimlerde etkisini göstermeye başlamıştır. Feminist hareket içerisinde yer alan bazı entelektüel kadınların üniversitelere geçmesi ve kadın hareketinin toplumsal yaşamda ciddi bir baskı grubu haline gelmesiyle birlikte sosyal bilimlerin bu duruma kayıtsız kalması mümkün olmamıştır (Tekeli, 1995: 30- 31). Ayrıca bu toplumsal mobilizasyon ile birlikte yerleşik pozitivist bilim anlayışının eleştirilmesi ve tartışılıyor olması da sosyal bilimlerde feminist araştırmalara yol açmıştır. Böylece 1970'lerden sonra her disiplin içinde kadın bakış açısı irdelenmeye başlanmıştır. Bu anlayış, bilimsel bilgi alanında erkek hegemonyası ve erkek düşüncesinin egemen olması anlayışından yola çıkarak, disiplinlere kadın bakış açısını getirmeyi amaçlamıştır.

Feminist teori genel olarak bilimdeki cinsiyetçiliği ele almak amacını taşımaktadır. Bilimde egemen olan erkek bakış açısından uzak, eleştirel bir yaklaşım izlemeyi amaçlamaktadır. Kadınlar, feminist teori ile bilimi, erkeklerin yalnızca kendi deneyimlerini tanımladıkları bir alan olmaktan çıkarmak isterler. Kendilerine ait deneyimleri görünür kılmak, bilgi konusunda hak iddia etmek için kendi adlarına bilgi üretmek çabası taşımaktadırlar (Çakır, 1996: 307-309).

Kadınlar, bu bilgi alanına ulaşmak için kendi deneyimlerine dayalı, herkes için erişilebilir olan, sadece özel kişiler olarak teorisyenlere açık olmayan, sürekli yeniden yorumlanan, erişilmez olarak görülmeyecek bir teori oluşturma çabası içerisine girmişlerdir. Ancak farklı kadın deneyimleri ve farklı kadınlar söz konusu olduğu için feminist teori içerisinde de farklı yaklaşımlar gelişmiştir. Kadınların toplum içindeki konumları zamana göre değişmektedir. Ayrıca kadınların sahip oldukları ırksal, sınıfsal, cinsel ve kültürel yapılanmalardan kaynaklanan değişik baskı ve iktidar mekanizmalar da farklılık göstermektedir. Bütün toplumlarda geçerli olan tek bir egemenlik ve iktidar biçimi olmadığına göre, kadınların ezilişlerinin iktidar ilişkileri ile açıklanabilmesi doğrultusunda da tek bir teoriden söz etmek mümkün olmamıştır. Bir sosyal kategori olarak kadınlar arasındaki bu farklılıkları yok sayarak feminist teori içerisinde bir bütünlük

oluşturmak mümkün değildir. Bu nedenle de kadın sorununu irdeleyen farklı feminist teoriler oluşmuştur. Dolayısıyla da feminist teori kadınların durumlarındaki ve deneyimlerdeki farklılıkları ve bunların yarattığı farklı ihtiyaçları göz önünde bulundurarak hareket etmiştir. Ancak farklı biçimlerde ortaya çıkan feminist teoriler, içsel ayrılıklarına rağmen temelde önemli ortaklıklar sergilemişlerdir (Kandiyoti, 1995: 133).

Feminist teori, kendi içinde barındırdığı bu ikilem dolayısıyla irrasyonel ve bilimsel olmamakla suçlanmaktadır. Ayrıca kadınların kendi yaşam deneyimlerine yer verdiği ve yaşam deneyimleri üzerinden hareket ettiği için de politik olmakla eleştirilmektedir (Ramazanoğlu, 1998: 75).

Feminist teori, çeşitli biçimlerde eleştirilmesine rağmen içine girdiği bilim dallarına bir takım yenilikler getirmiştir. Düşünsel düzlemde yaygınlaşıp, egemen söylemi etkilemiştir. Akademik alanda ise “kadın araştırmaları” ve “toplumsal cinsiyet” araştırmalarına yol açmıştır. Bu teori ile bilimin içerik ve yapısının tartışılmaya başlanması, bilimin ne denli cinsiyetçi olduğunun anlaşılması sağlanmıştır. Bu yolla kadınların sorguladığı ilk şey, bilimin objektifliği ve evrenselliği ile birlikte erkek önyargısı ve erkek merkeziliği kavramları olmuştur. Geçerli olan araştırma metodlarının yetersizliği ve bu metodların feminist teorik çalışmaların amaçları ile bazı noktalarda uyuşmaması ile birlikte sosyal bilimlerde geçerli olan yöntem sorunu tekrar tartışılmaya başlanmıştır.

Feminist teori, harekete geçirdiği bu yaklaşımlarla birlikte günümüze kadar üç aşamadan geçerek gelmiştir. Feminist teorinin ilk aşaması, erkek egemen ideoloji ile mücadele etmektir. Bu safha, kadın çalışmaları alanını kurma çabaları ve sosyal bilimlerdeki erkek merkezli yönelimin eleştirisi ile açıklanabilmektedir. Böylece feminist teori ile kadınlar, toplumsal bilimlere karşı ilk meydan okumayı sağlamış ve kadınları tarihsel, toplumsal, ekonomik ve politik aktörler olarak görünür kılan çok sayıda çalışmanın üretildiği bir dönemi başlatmışlardır. Bu aşamadan sonra feminist teori, kadınların ezilmesini açıklamaya çalışmıştır. Bu anlamda da cins eşitsizliğini açıklayan liberal, marksist, varoluşçu, gibi feminist teori anlayışları gelişmiştir. 1980’lerden sonra daha radikal olan feminist teoriler yerini kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına bırakmaya başlamıştır (Kandiyoti, 1995: 126).

1980’lerin ikinci yarısından itibaren feminist teorideki radikal ve farklılıkçı yaklaşımlar yerini feminizme bir gelecek projesi oluşturma imkanı sağlamak amacı ile kadın çalışmalarına bırakmıştır. Eleştiriden taviz vermeden aydınlanmanın ve liberalizmin aslında kadınları dışlayan evrensellik iddialarına teslim olmadan, bu dilden yararlanarak teori yapmanın bir yolu kendisini kadın çalışmaları alanında göstermiştir

Bir toplumsal hareket ve başkaldırı olarak ortaya çıkan kadın hareketinden kaynaklanan feminist teori, özellikle 1980’lerden sonra bir duraksama içine girmiştir. Eleştirel bir nitelik taşıyan ve bu anlamda da tek bir ortak teori ve yöntem anlayışı çerçevesinde bir araya getirilemeyen feminist teori, kendisini geleceğe taşımak ve var olan bilim dalları arasında daha yerleşik bir konuma sahip olabilmek için kendisini kadın çalışmaları alanında göstermeye başlamıştır. Bu durum da radikal olan feminist hareket ve teori için bir duraksama olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde kadın çalışmalarının sayısında niceliksel olarak çok büyük bir artış yaşanırken, içerik olarak bu araştırmaların kadınların yaşamına neleri getirdiği sorgulanmaya başlamıştır.

Feminist teori başlangıçta sosyal bilimlerin var olan yöntem ve teori anlayışını değiştirmeyi amaç edinmiştir. Ancak 1980’lerden sonra bu anlayışı değiştirmek yerine kendisine bir gelecek projesi oluşturma adına sosyal bilimler içerisinde bir yer edinmeye çalışmıştır. Aksi takdirde geçmişte olduğu gibi söylemsel ve ideolojik olmanın dışına çıkamama ve bilimsel anlamda kabul görmeme kaygısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durumdan kurtulmak ve geleceği meşrulaştırmak için feminist teori içerisinde yer alan kadınlar yine kadınların ezilmesinin tarihi ve tarihte görünür kılınmalarını kadın çalışmaları alanında gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Feminist teorinin aldığı bu biçim, aynı zamanda feminist hareket bağlamında da bir duraksama anlamına gelmektedir.

Radikal bir biçimde ortaya çıkan ve eleştirel bir nitelik taşıyan feminist teorinin 1980’lerden sonra kadın çalışmaları alanında kendisini ifade etmesinin nedeni, bir gelecek projesi hazırlama kaygısından kaynaklanmaktadır. Ancak bu durumu tek bir nedenle açıklamak mümkün değildir. Bu anlamda da feminist teorinin 1980’lerden sonra kendisini kadın çalışmaları alanında göstermesinin çeşitli nedenleri Ramazanoğlu ve Savran tarafından aşağıdaki biçimde kategorize edilmiştir;

1. Toplumsal Muhalefetin Yitirilmesi: 1980’li yıllardan sonra değişen dünya düzeni ve insanların bu düzen içindeki konumlarına göre toplumsal muhalefet anlayışının yitirilmesi söz konusudur. Toplumsal muhalefetlerin yitirilmesi ve özellikle de sosyalist hareketlerin zayıflaması, kapitalist düzenin alması olduğu yeni konum ile açıklanmaktadır.

2. Teori ve Pratik Sorunu: Feminist teori içinde yer alan kadınların ve akademilerde feminist teori alanında çalışan kadınların, gündelik yaşamdaki konumlarının feminist hareket ya da yaşam tarzı ile uyuşmaması sorunu.
3. Sosyal Bilimler Alanında Yaşanan Değişmeler: Özellikle de 1980'lerden sonra sosyal bilimlerin değişen ekonomik ve sosyal koşullara bağlı olarak içine girmiş olduğu farklılaşma süreci.
4. Yöntem Sorunu: Feminist teori içinde yaşanan yöntem sorunları da bu teorinin tartışılır olmasının önünü açmıştır. Pozitivist ve yorumsayıcı anlayışların feminist teori içinde hala tartışılıyor olması ve feminist araştırmalardaki "değer" ve "deneyim" kavramları, yöntemsel anlamda tartışma başlatmıştır.
5. Disiplinler Arası Bir Alan Olmaktan Kaynaklanan Sorunlar:Günümüzde bile kadın araştırmalarının ya da feminist teorinin disiplinler arası bir alan olmasının gerekip gerekmediği tartışılmaktadır.
6. Feminist Teorinin Kendi Dinamiklerinden Kaynaklanan Nedenler:
  - ✓ Feminist teorik çalışmalar, egemen olan ataerkil sistemi ciddi bir biçimde tehdit ettiği için feminizmin bir duraksama içinde olduğu söylemi ile pasifize edilmeye çalışılıyor olabilmektedir
  - ✓ Feminist teori 1960'larda başlayan kadın hareketi ile etkin bir biçimde ancak 1970'lerde etkisini gösterebilmiştir. Kadınlar, ezilmişliklerinin tarihini tartışmaları gereken bir dönemde henüz daha yeni yeni seslerini duyurmaya başlamışlardır.
  - ✓ Feminist kadınlar, kendi ezilmişliklerini erkek egemen ideoloji ile açıklamaktadırlar. Erkek egemen değerleriyle yüklü bir dünyayı kadınlar yaratmadı. Ancak bu dünya onlarsız da gerçekleşmiş değil. Kadınlara rağmen dişil karşıtı ideolojinin oluşturulması da feminist teorinin paradokslarından biri olarak kabul edilmektedir.
  - ✓ Kadınların kendi aralarında yaşadıkları farklılık ve hiyerarşik yapı söz konusudur. Bu anlamda gerçekte feminist teoriyi çıkmaza sokan etken, kadınlar arasındaki farklılıktan öte kadınlar arasındaki hiyerarşik yapılanmadan kaynaklanmaktadır. "Kadınlığın" çeşitli egemenlik biçimleriyle içi içe geçmiş bir biçimde yaşanması "hangi kadınlar" ve "hangi feminist teori" sorularını gündeme getirmiştir. Bu anlamda da tüm kadınlar için ortak bir kurtuluş projesi hazırlamak mümkün olmamıştır.
  - ✓ Feminizmin ve feminist teorinin 1980'li yıllara gelindiğinde kendi içinde yaşadığı bölünme de feminist teorinin duraksama nedenleri arasındadır. Bir taraftan kurumsallaşma ve var olan kurumlar içine yerleşme kaygısını yaşarken, diğer taraftan da bağımsız bir hareketi devam ettirme mücadelesi sürdürülmüştür (Ramazanoğlu 1997; 121-124).

3. DİSİPLİNLER ARASI BİR ALAN OLARAK KADIN ARAŞTIRMALARI

Toplum kavramı yapısal olarak ele alındığında, bir sistemler bütünüdür. Bu da tekil olan toplumsal yapının birbirleriyle ilişkili ve birbirleriyle bağlantılı çeşitli sistemleri içerisinde barındırdığını ifade etmektedir. Bütün tekil, ama parçalı bir bütün olma özelliğini taşımaktadır. Parçalar da bütün içinde anlamlı ve anlaşılır hale gelebilmektedir

Sosyal bilimcilere göre sosyal yapının anlaşılabilmesi için bütünü oluşturan parçaları inceleyen kurumsallaşmış ve uzmanlaşmış disiplinlerin bir arada çalışması gerekmektedir. Bu görüşü savunanlardan Frankfurt Okulunun bir temsilcisi olan Horkheimer, herhangi bir önermenin göreliliği ya da kısmi olarak doğruluğunun saptanması için sosyal bilimlerde disiplinler arası bir çalışmayı öngörmektedir. Horkheimer, farklı disiplin ve geleneklerden gelen insanların ortaklaşa çalışmalarını ve farklı disiplinler arası bir iletişim kurularak, olguların tarihsel bütünlük açısından değerlendirilmesini savunmaktadır. Bütünden kopuk olgularla ve tek taraflı bir bakış açısıyla yapılan çalışmalar, tarihsel açıdan pek de sağlıklı değildir (Horkheimer, 1998: 39-41).

Gulbenkian Komisyonunun sosyal bilimler alanında yaşanan sorunları ortaya koymak ve gidermek amacıyla düzenlemiş olduğu toplantı sonucunda da elde edilen, disiplinler arası çalışmanın tarihsel bütünlük açısından ne kadar geçerli olduğu anlayışıdır (Gulbenkian Komisyonu, 2000: 39). Komisyonun başkanı olan Immanuel Wallerstein'da aynı görüşü paylaştığı söylenebilir.

Wallerstein, bir disiplini, düşünsel bir inşa, bir tür bulgularcı araç olarak kabul etmektedir. Bir disiplin yalnızca ne hakkında düşünüleceğini ve nasıl düşünüleceğini değil, aynı zamanda neyin kendi yetki alanının dışında olduğunu da tanımlamaktadır. Wallerstein' a göre, verili olarak bir konunun disiplin olduğunu söylemek onun ne olduğunu değil, ne olmadığını da söylemek anlamına gelmektedir (Wallerstein, 2000: 238-239).

Disiplinler arası, daha sağlıklı ve eksiksiz bir bilgi bütünlüğü oluşturabilmek için başka alanlardan görüşler ve anlayışlar alma anlamına gelmektedir. Bu yaklaşım, kendi içine kapanan ve kendi sayıltılarını doğrulamaya çalışan disiplinlerin içlerine kapanmalarını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda da disiplinler arası anlayış bir “açma” anlayışıdır. Gündeme farklı açılardan farklı soruları getirmeyi amaçlamaktadır (Game, 1998: 20-21).

1945'ten sonra meydana gelen üç önemli değişiklik ile (ABD'nin dünya hegemonyasını ele geçirmesi, Batı-dışı dünyanın canlanması ve buna bağlı olarak üniversite sisteminin gelişmesi) sosyal bilimler alanında önemli değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. Temelde sosyal bilimler alanında disiplin sistemi çerçevesinde üç değişik ayırım çizgisi belirlenmiştir. Bunlarda ilki, modern toplumları inceleyen nomotetik (yasa koyucu) sosyal bilimlerdir. Bunlar ekonomi, sosyoloji ve politika bilimidir. İkinci grup, batı- dışı toplumları yani modern olmayan toplumları inceleyen sosyal bilimlerdir. Yani antropoloji ve oryantalizmden söz edilir. Son olarak da modern dünyanın kuruluşunu izleyen “tarih” disiplini olmak üzerinde durmak gerekir. Sosyal bilimlerde gerçekleşmiş olan bu üçlü ayırım 1945 sonrası yoğun bir biçimde tartışma konusu haline gelmiştir. Çünkü bu dönemden sonra kombinasyonları faydalı bilgi üretebilecek ama entelektüel ve örgütsel açıdan ayrı disiplinlerin bir araya gelmesini öngören disiplinler arası eğilim ortaya çıkmaya başlamıştır (Çelebi, 2001: 87).

1970'li ve 1980'li yıllara gelindiğinde ise sosyal bilimler alanında ciddi bir bulanıklaşma yaşanmaya başlanmıştır. Bu anlamda disiplinler arası anlayışın bir modernite sorunu olduğu da iddia edilmeye başlanmıştır. Disiplinler arası, yeni bir gerçeklik tanımlaması önerirken, farklı kurumsallaşmış ve yöntemsel metotları da farklı olan disiplinlerin iş bölümünün gelişmesini sağlamıştır (Karaman, 1999: 145). Ortaya çıkan sosyal bir olgunun birden fazla görünümü ve o olguya etkide bulunan birden fazla değişken olduğuna göre disiplinler arasında böylesi bir işbölümünün de yaşanması gerekli görülmektedir. Böylece sosyal bilimler alanında ortaya çıkan disiplinler arası anlayış çerçevesinde “işbölümü” ve “uzmanlaşma” önemli ayırıcı ve belirleyici etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Akay, 1997: 104-105).

Kızılçelik sosyal bilimlerde disiplinler arası eğilimin 1945 sonrası kapitalist dünya ekonomisini ve dünya egemenliğini elde tutan, dolayısıyla da günümüzde küreselleşme sürecine yön veren Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarına yönelik olarak düşünülen bölge araştırmalarıyla öne çıktığını savunmaktadır (Kızılçelik, 2001: 91). Bölge araştırmaları ve feminist teorinin biçimlendiği kadın araştırmaları gibi alanlar, birbirinden kopuk olan sosyal bilim disiplinlerindeki bilim insanlarını tek bir yapı içerisinde bir araya getirmektedir.

1960'lı yıllarda “farklılık” ve “eşitlik” söylemi ile yola çıkan feminist teori, 1980'lere gelindiğinde küresel dünya ölçeğinde disiplinler arası bir alan olma niteliğine bürünmüştür. Disiplinler arası bir alan olarak kadın araştırmaları “farklı kadınlardan” çok “kadınların” farklı görünümüne bakmayı amaçlamaktadır.

Kadınlar için üretilmiş olan feminist teorinin 1980'li yıllardan sonra kadın çalışmaları alanında kurumsallaşmasının belki de Barthes'in ifadesi ile açıklamak en doğrusu olacaktır, Barthes'e göre, disiplinler arası, çeşitli bilimlere ortak bir zeminde buluşturmaktan öte “hiçbir bilime tek başına ait olamayan” bir nesne yaratma işlevini öngörmektedir (Game, 1998: 19-20). Kadın çalışmalarını disiplinler arası bir alan olarak düşündüğümüzde; kadın sorunu tek başına ne sosyoloji, ne tarih, ne ekonominin alanına girmediğine göre yapılan bu açıklama oldukça haklı görünmektedir. Kadın sorunu ekonomik koşullar, tarihsel süreç, hukuksal ve dinsel yapı gibi birçok değişkenin etkisiyle ortaya çıkmıştır, Böylesi farklı görünüm içerir bir olgunun da farklı uzmanlaşma alanları sağlamış olan araştırmacılar tarafında ele alınması oldukça faydalı görünmektedir.

Kadın çalışmaları alanında disiplinler arası anlayış savunulmasına rağmen bu yaklaşımın çeşitli tartışmalara ve belli bir tıkanmaya da neden olduğu bilinmektedir.

Kadın çalışmalarında benimsenen disiplinler arası işbirliğine ve bunların doğurduğu sorunlara karşın Coyner, kadın çalışmaları alanının kendi başına bir disiplin olmasını savunmaktadır. Coyner'e göre başlangıçta disiplinler arası kadın çalışmaları için iyi bir açılım getirmekteydi. Ancak günümüzde kadın çalışmalarının disiplinler arası bir alan olmaktan çıkıp, disiplin olması gerekmektedir. Disiplinler arası, Coyner'e göre yöntem ve kuramsal yaklaşımlar açısından kadın sorununu ortaya koymaktan uzak görünmektedir. Yerleşik disiplinlerin kuram ve metodolojileri kullanıldıkça, kadın araştırmalarında kapsamlı modellerin ortaya konamayacağını iddia etmektedir. Coyner kadın çalışmaları alanının disiplinler arası bir alan olmaktan çıkarılması gerektiğini de şu sözlerle ifade etmektedir; “Biz kadın konusuyla ilgilenen sosyologlar, tarihçiler, felsefeci ya da ekonomistler miyiz? Yoksa kadın çalışmaları alanında çalışan ve özellikle sosyal rol ve norm, kültür, sanat, tarih ve ya ekonomi ile ilgilenen kişiler miyiz?” (Coyner, 1995: 25-26).

Ortaya konan bu yaklaşım ile birlikte de kadın araştırmaları alanında farklı bir yaklaşım ve yönelim de kendisini göstermiştir.. Ancak, bir toplumsal yapı içerisinde kadının ezilmişliğinin nedenleri ortaya konurken, bazılarına göre din, bazılarına göre tarihsel süreç ya da ekonomi gibi değişkenler daha etkin olabilmektedir. Bir toplumsal olgunun ortaya çıkma sürecinde başat bazı faktörlerin var olması kaçınılmaz olduğu gibi diğer değişkenler olmadan da başat faktörün herhangi bir anlamının da olmadığı bilinen bir gerçekliktir.

Kadın araştırmaları alanında disiplinler arası anlayışla birlikte herhangi bir faktörü ya da kurumsallaşmış bir yapıyı incelemek yerine, tüm değişkenleri etki derece ve önemleri dahilinde bütünsel bir yapı içerisinde irdelemek, bu alanda yaşanan tıkanıklıkları önlemek çabasında önemli ve anlamlı bir adım olma niteliğini taşımaktadır.

Yapılan tüm bu tartışmalar düşünüldüğünde kadın araştırmalarının feminist teori bağlamında kendi alanına özgü olarak geliştirdiği en kuvvetli yaklaşım, araştırma yöntemleri ile ilgilidir. Kuramsal ya da uygulamalı olarak kadın konusunda yapılan yüzlerce ve hatta binlerce çalışma sonucunda elde edilen ortak deneyimler, bu alan özgü yöntemsel modellerin geliştirilmesini de kaçınılmaz kılmıştır.

4. KADIN ARAŞTIRMALARINDA YÖNTEM TARTIŞMASI

1960'lı yıllardan itibaren yükselen kadın hareketi ile etkinlik kazanmaya başlayan ve kadınlar tarafından oluşturulan feminist teori, bilgi alanına da kadınların girmesi, kadınların bilgi konusunda hak iddia etmeleri, kendi adlarına bilgi üretmeleri için daha sağlıklı ve meşru bir zeminde hareket etmeyi amaçlamıştır.

20. yüzyılın son yirmi yılında üniversite yapılanmalarında değişimler yaşanmıştır. 1945'lerden sonra da üniversite yapıları içerisinde biçimlenmeye başlayan disiplinlerin oluşması söz konusudur. Üniversitelerde bu yeni disiplinler çerçevesinde yeni fakülteler, enstitüler ve bölümler oluşmaya başlamıştır. Üniversite yapılanmalarında gerçekleşen bu değişimler, üniversitelerin bilginin üretildiği merkezler olma konumuna gelmesini sağlamıştır. Batıdan Doğuya tüm yerküre üzerinde üniversitelerin sayısı gittikçe artmaya başlamıştır.

Meydana gelen bu değişimler bağlamında bilgi alanında da söz sahibi olmaya çalışan feminist kadınlar, feminist teorileri üniversite birimlerine taşıyıp, buralarda kadın araştırma alanlarını oluşturmaya başladılar. Feminist teorinin üniversitelere geçmesi ile birlikte yaşanan bir takım sorunlarla birlikte yöntem sorunu da tartışılmaya başlanmıştır. Feminist teoriyi bilimsel bir perspektif ile ele alıp, bu teoriyi bilim alanında meşru kılmak isteyenlerle, feminist teorinin kendine has olan ve bilgi dünyası tarafından kabul görmeyen yöntemleri kullanmak isteyenler arasında yöntem tartışmaları başlamıştır.

Feminist araştırmacıların bir kısmı 1980'lerden sonra sosyal bilimlerin kadın, erkek ve sosyal yaşam gibi konulardaki çözüm yöntemlerine karşı çıkışlarda bulunmuşlardır. Bu yolla da kadınların sorguladıkları ilk şey, bilimin objektifliği ve evrenselliği ile erkek merkezci anlayış olmuştur. Böylece bilgiye ulaşma konusunda kullanılan yöntemler tartışılmaya ve sosyal bilimler alanında var olan araştırma yöntemlerinin yetersizliği sorgulanmaya başlanmıştır (Çakır, 1996; 307).

Ortaya çıkan böylesi bir durum sosyal bilimler alanında feminist metodoloji tartışmalarının önünü açmıştır. Sosyal bilimler için feminist kadınların getirmiş oldukları ilk eleştiri sosyal bilimlerde egemen olan pozitivist yöntem anlayışıdır. Yerleşik pozitivist anlayışın eleştirilmesi, feminist teori için yeni açılımlar sunmuştur. Ayrıca 1930'lu yıllardan itibaren etkisini gösteren Frankfurt Okulu teorisyenlerinin pozitivist işlevselci toplum teorisini ve niceliksel araştırma yöntemlerini eleştirmesi de feminist araştırmacılar için yeni perspektifler sunmuştur (Çakır, 1996: 306), Bilimlere yeni bir sorgulama düzeyi getiren Thonias Kuhn'un temsil ettiği relativist görüş de pozitivist geleneği sorgulamaktaydı. Kuhn "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı kitabında bilgiye ve bilgiyi üreten kişiler bağlamındaki soyutlamanın mümkün olamayacağı anlayışına dikkat çekerek, bilimsel bilgi ve araştırmacı arasındaki ilişki üzerinde durmuştur (Kuhn, 1989: 20). Thomas Kuhn'un getirdiği bu açılım, feminist teorisyenler tarafından da büyük bir ilgi ile karşılanmıştır, Böylece belli bir süreç içerisinde ortaya çıkan bu değişimler feminist kadınların sosyal bilimler ve kadın çalışmaları alanında yöntem tartışmalarını başlatmıştır.

Feminist araştırmacılar, geleneksel metot ve kuramların sosyal yaşama katılımı zorlaştıracak biçimde uyguladıklarını iddia etmektedir. Feministler, geleneksel bilgi teorilerinin kadınların, "bilen kişiler" ya da "bilginin taşıyıcıları" olma olasılıklarının sistematik olarak yok saydığını; bilginin sesinin erkeksi olduğunu, tarihin erkek görüşüyle yazıldığını, geleneksel sosyolojik bir cümlede öznenin her zaman erkek olduğu varsayıldığını belirtmektedirler. Bu anlamda da kadınlara bilen özne olarak kabul eden alternatif bilgi teorileri üretilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Sosyal bilimlerde geçerli olan teori ve metodoloji ile kadın

hareketinin politik hedefleri arasında çelişki olduğunu savunarak, kadınların kendi sorunlarına ilişkin bir metodoloji geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedirler (Coynor, Harding; 1995). Ancak var olan mevcut araştırma yöntemleri arasında yapılacak bir ayıklama ve bileşimle daha sağlıklı sonuçlar elde etmek mümkündür. Sosyal bilimlerde geçerli olan evrensel metotların kullanılması kadın çalışmaları alanında da başarılı olacaktır (Unat, 1995: 21). Yöntem konusunda yaşanan bu tartışmalar ile birlikte kadın çalışmaları ve feminist teori içinde bir takım ayrılıklar ve tıkanmalar yaşanmıştır (Harding, 1995: 38).

Feminist teori içerisinde yöntem alanında başlatılan bu tartışmalara rağmen tanımlanmış ve sınırları çizilmiş bir feminist araştırma yönteminden söz etmek mümkün değildir. Harding feminist yöntem üzerine yazdığı makalesinde sınırları belirlenmiş bir feminist araştırma yöntemine karşı çıkılması gerektiğini ifade etmiştir (Harding, 1995: 34-35). Sandra Harding ve daha başka bir çok feminist araştırmacının (Stanley, Wise, 1995: 70-72) savunduğu bu görüş, feminist metodoloji açısından çeşitli tartışmaların doğmasına neden olmuştur. Bir taraftan bilgi alanında meşruluk kazanmak ve ciddiye alınmak için üniversitelerde egemen olan disiplinlerin içerisinde yer almaya çaba harcanırken, diğer taraftan da sosyal bilim yöntemlerinin ön yargılı erkek merkezci olduğu iddiası ile yeni bir yöntem oluşturma kaygısı sorun doğurmaktadır. Ortaya çıkan bu ikili durum feminist teori ya da kadın çalışmaları alanında belli bir tıkanmaya neden olmaktadır. Hem bilginin kaynağı olarak kurumsallaşmış üniversite yapıları içerisinde yer almak hem de buralarda egemen olan yöntem anlayışını benimsememek önemli bir çelişkiye neden olmuştur.

Bu anlamda da sosyal bilimlerde var olan araştırma yöntemlerinin yetersizliği, kadın araştırmaları tarafından tartışmaya açılmıştır (Tekeli, 1995: 30-31). Feministler, kadın çalışmalarının kadınların özgürlüğü adına kullanıl gerektiğini savunurlar. Bun nedenle de sosyal bilimlerde kullanılan pozitivist ve niceliksel araştırma yöntemlerinin eleştirilmesi gerektiğini savunurlar (Çakır, 1996:310).

Feminist epistemolojik ilkeler, araştırmacı ve araştırılan ilişkisine, araştırmada deneyim olarak duyguya, araştırmacıların entelektüel geçmişlerine, araştırmacı ve araştırılan arasında farklı gerçeklikler olabileceği anlayışına dayanmaktadır (İlyasoğlu, 1996: 317). Bu bağlamda da feminist teorinin temelde aşağıdaki sorulara yanıt bulmak amacını taşıdığı söylenebilir;

- ✓ Feminist araştırma yöntemini geleneksel yöntemlerden ayıran öğeler var
- ✓ mıdır? Varsa bu öğeler nelerdir?
- ✓ Feminist yöntem konusunda ne tür eleştiriler getirilmektedir?
- ✓ Sınırlan belirlenmiş bir feminist araştırma yöntemi var mıdır?
- ✓ Feminist araştırma yöntemi sürecinde araştırmacı - araştırılan ilişkisi nasıldır?
- ✓ Bu süreçte bir deneyim olarak duygunun yeri nedir?
- ✓ Feminist araştırma süreci içerisinde elde edilen kadın, erkek, toplumsal cinsiyet gibi genellemelere hangi aşamalardan sonra varıldı ve bu kavramlar tüm kadın deneyimlerini kapsıyor mu?
- ✓ Deneyim farklılığı, epistemolojik farklılığa yol açar mı ? (Çakır, 1996: 307- 310).

Erkek egemenler tarafından erkek merkezci ve onların bakış açıları ile oluşturulmuş olan yöntem anlayışı ile kadın tarihini anlamak mümkün değildir, Bu anlamda da yukarıdaki ilkelerden yola çıkılarak ve kadınlar için yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlayan, erkekler tarafından üretilmeyen yeni bir yöntem anlayışının kadın çalışmaları içerisinde geliştirilmeye çalışıldığını ifade etmek gerekir (Mies, 1995: 52). Ortaya çıkan böylesi kaygılar neticesinde hayata geçirilmeye çalışılan feminist metodolojinin dayandığı bazı temel ilkeler olduğu aşikardır. Bu ilkeler Mies ve Çakır' a göre aşağıdaki biçimde ifade edilmektedir;

1. Araştırmacı ve araştırılan arasındaki ilişki hiyerarşisine dikkat çekilmelidir,
  - ✓ Üzerinde çalışılan kişilerin nesneleştirilmesine karşı çıkılmalıdır.
  - ✓ Araştırmanın bağlantılı olduğu eşitsiz hiyerarşi yapısı eleştirilmelidir. Araştırmacı ile araştırılan arasındaki hiyerarşik ilişkin aynı zamanda çalışmanın bilimselliğini de zedelemektedir.
2. Feminist araştırmacılar, değerden arınmış araştırma önermesi ifadesine kuşku ile bakılması gerektiğini düşünürler. Bilimsel bilginin sosyal olarak nasıl oluştuğu, bu oluşum süreci, bilgi verenlerin, bilgi alanların sınıf, ırk, ideoloji, kültür ve cinsiyet farklarının dikkate alınması gerektiğini savunurlar.
3. Bilimi, salt sosyal bir üretim olarak görmek, bilimi ideoloji içinde eritmek, nesnelliği bütünüyle ortadan kaldırmak çeşitli tehlikelere de neden olmaktadır. Erkekler tarafından oluşturulduğu

gerekeciyle bilimde nesnelligi tümüyle reddetmenin kadınlari, kültürün dışına itecektir. Bu anlamda da bilimde objektiflik ilkesinin yeniden kavramsallaştirılması gerekir.

4. Araştırma ve yazma sürecindeki karmaşık iktidar sorununa değinilmesi gerekmektedir. Bu süreçlerde neler yaşandığı, yazılı olarak araştırma raporlarında yer almak konumundadır.
5. Araştırma nesnelere karşı tarafsızlık ve kayıtsızlık yerine, kısmi özdeşleşme ile gerçekleşen "bilinçli taraflılık" önerilmektedir. Bu yaklaşım araştırma nesnelere karşı kayıtsız ve yabancılaşmış bir yaklaşım gösteren "seyirci bilgisi" yaklaşımının tersini ifade etmektedir. Araştırma sürecinde her iki taraf için de - araştıran- araştırılan -bir bilinçlenme süreci olarak yaşanmalıdır.
6. Feminist araştırma sürecinin deneyimler bağlamında tekrar tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Farklı kadınların var olmasından dolayı feminist araştırmada da kesin genellemelere gitmekten kaçınılmalıdır. Her kadın, kadınlık durumunu farklı sınıflar içerisinde, farklı cinsel kimlikler altında yaşamaktadır. Bu farklı duruşların epistemolojik geçerliliği olduğu gerçeği önemsenmeli, feminizm içinde de etik, epistemolojik farklılıklar olabileceği unutulmamalıdır.
7. Feminist araştırma sürecinde uygulanan çalışmalar sırasında kadınlar, bireycilik, yarışmacılık, kariyer tutkusunu aşmaya çaba göstermelidirler. Sadece kadınlar ile erkekler arasındaki güç ilişkisi değil, kadınlar ile kadınlar arasındaki güç ilişkisi de ortaya çıkarılmalı ve bu konuda da duyarlı olunmalıdır (Mies, 1995: 52-56 - Çakır,1996. 312-315).

Feminist teorisyenler, hem feminist teori hem de kadın çalışmaları alanı için yukarıdaki ilkelere dayalı bir yöntem anlayışının getirilmesini savunmaktadırlar. Ancak Unat gibi sosyal bilimciler (Unat, 1995) bu yöntemsel modelin bilimsel olmadığını ve bu nedenle de kadın çalışmalarının sosyal bilimlerde geçerli olan yöntemlerle yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır (Unat, 1995). Sosyal bilimlerdeki disiplinler çerçevesinde yürütülmeye çalışılan kadın araştırmalarının feminist teorisyenler tarafından sunulan bu yöntem anlayışını geliştirmesi sorunlu gözükmektedir. Yaklaşımın herkes tarafından kabul edilebilir olması ve meşruluk kazanması için feminist teorisinin de genel metodolojik ilkelere uyması gerekmektedir. Aksi takdirde kadınların duygu ve deneyimleri gibi unsurlarla donatılmış bir çalışma her ne kadar toplumsal gerçekliği karşılasa da bilim dünyasında ciddiye alınmama tehlikesi ile yüz yüze gelecektir. Günümüzde bile üniversitelerde kadın çalışmaları ya da feminist teorisinin "hafife" alınmasının temel nedenlerinden biri, ortaya çıkan böyleli yöntem sorunlarıdır.

Günümüzde kadın araştırmaları, yerleşik bilimsel araştırma yöntemlerini kullandığı gibi buna sözlü tarih yöntemini (İlyasoğlu,1997), bilinç yükseltme tekniklerini, katılımcı gözlemi ve kadınların deneyimlerini de eklemektedir.

Kadın araştırma merkezleri tarafından yürütülen kadın çalışmaları incelendiğinde, özellikle de ülkemizde feminist teorisyenler tarafından ortaya konan metodolojik ilkelerin pek de uygulanmadığını görmekteyiz. Feminist araştırma süreci içerisinde doğan bu yöntem anlayışının daha politik ve taraflı olan feminist teori tarafından üniversiteler dışında kullanıldığına tanıklık etmekteyiz. Üniversiteler bünyesindeki kadın araştırma merkezleri ve diğer disiplinler içerisinde yürütülen kadın konul çalışmalarının mevcut geçerliliğini bilimsel olarak kanıtlamış olan yöntemsel modelleri benimsedikleri görülmektedir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kadın çalışmaları, son yıllarda sıkça gündemde olan, tartışılan bir konu olma özelliğini taşımaktadır. Kadın çalışmalarının sorunlarına, olasılıklarına ve öncelikli konularına açıklık getirebilmek amacıyla yürütülen çalışmalar giderek hız kazanmaktadır.

Alanda yapılan çalışmalar, yaşanan tüm pozitif gelişmelere resmen çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Kadın çalışmalarının yaşadığı sorunlar, bu çalışmada, feminist teorisinin ve feminizmin günümüzde giderek farklılaşan iki ayrı tasarımına dayandırılarak açıklanmıştır. Feminist teorisinin ilk tasarımı, günümüzün yaygın feminizm anlayışını oluşturmaktadır Kadınlar ve erkekler arasındaki temel farklılık vurgulanarak, kadınlara özgü yaşantının, değerlerin ve niteliklerin öne çıkarılması öngörülmektedir. Bu görüş açısından bakıldığında, kadınların baskı altında tutulmaları nosyonuna vurgu yapılması gerekir. Günümüzde feminizm açısından daha az yaygın bir biçimde ele alınan ikinci tasarım, kadınların toplumsal ve ekonomik ikincilliklerini vurgulayarak, kadınların içinde buldukları koşulları gündelik yaşam pratiklerinde değiştirmeyi amaç edinmektedir. Feminizmin günümüzde ortaya çıkarmış olduğu bu ikili ayırım, kavramsal anlamda ve gündelik yaşamda bir bulanıklaşmaya neden olmaktadır.

Feminizm, feminist teori ve kadın çalışmalarının birbirleriyle olan ilişkileri, bağlantı ya da farklılıklarını kavramsallaştırmayı amaçlayan bu çalışmanın temel hareket noktası ise sosyal bilimlerde yaşanan değişimle birlikte kadın odaklı çalışma ve yaklaşımlarda ortaya çıkan farklılaşma sürecidir.

KAYNAKÇA

- Akay, A., (1997), Postmodern Görüntü, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Belkıs Kümbetoğlu, Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, (Yayına Hazırlayan: Serpil Çakır, Necla Akgökçe), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Coyner, S., (1995), Bir Akademik Disiplin Olarak Kadın Araştırmaları, Çeviren: -
- Çakır, S., (1996), Kadın Araştırmaları Bilimde Neleri, Nasıl Sorguluyor, Neleri Değiştirmek İstiyor?", Toplum, Bilim, (Derleyen: Kuvvet Lordoğlu), Kavram Yayınlan, İstanbul.
- Çelebi, N., (2001), Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Doltaş, D. (1995), , "Feminizm Açısından Sekizinci Günah ve Bir Cinayet Romanı", Toplum ve Bilim.
- Game, A., (1998), Toplumsalın Sökümü: Yapıbozumcu Bir Sosyolojiye Doğru, (Çeviren: Ahmet Küçük), Dost Kitapevi, İstanbul.
- Göle, N., (2001), Batı- Dışı Modernliğin Kavramsallaştırılması Mümkün mü?", "Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek", Metis Yayınlan, İstanbul,
- Gulbenkian Komisyonu, (2000), Sosyal Bilimleri Açın, (Çeviren: Şirin Tekeli), Metis yayınlan, İstanbul.
- Harding, S., (1995), Feminist Yöntem Diye Bir Şey Var Mı?, Çeviren: Z. Ayman, Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, (Yayına Hazırlayan: Serpil Çakır, Necla Akgökçe), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Horkheimer, M., (1998), Akıl Tutulması, (Çeviren: Orhan Koçak), Metis Yayınlan, İstanbul.
- Iggers, G. G., (2000), Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme: Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- İlyasoğlu A. (1997), "Kadın Çalışmalarında Sözlü Tarih Yaklaşımı, Türkiye'de Kadın Araştırmaları Alanına Getirebileceği Açılımlar Üzerine, Toplum ve Bilim 75, Kış.
- İnam A., (1999), Akademisyen mi, Ak-adam-isyan mı?, Doğu-Batı ,Yıl:2, Sayı:7, İstanbul.
- Kandiyoti, D., (1995), Çağdaş Feminist Çalışmalar ve Ortadoğu Araştırmaları, (Çeviren: -Neslihan Cangöz), Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, Yayına Hazırlayan: Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Kızılcılık, S., (2001), Küreselleşme ve Sosyal Bilimler, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kuhn T., (1989), "Bilimsel Devrimlerin Yükselişi, (Çeviren Nilüfer K.), Alan Yayıncılık, Ankara.
- Mies M., (199!S), Feminist Araştırmalar İçin Bir Metodolojiye Doğru, (Çeviren: Ayşe Durakbaşa, Aynur İlyasoğlu), Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, Yayına Hazırlayan: Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul,
- Oktik N., Kökalan, F., (2001), Immanuel Wallerstein: Tarihsel Kapitalizmin-Analizi ve Dünya Sistemi, Doğu- Batı Dergisi, Yıl:4, Sayı: 17.
- Özlem, D., (1998), Doğa Bilimleri ye Sosyal Bilimler Ayrımının Dünü ve Bugünü Üzerine", Toplum ve Bilim 76, Bahar, İstanbul
- Ramazanoğlu, C., (1998), Feminizm ve Ezilenlerin Çelişkileri, (Çeviren: Mefkure Bayatlı), Yayına Hazırlayan: Fatmagül Berktaş, Pencere Yayınlan, İstanbul.
- Savran, A.G.,(2001), Feminizmin İkilemleri- Teoride Aşılabilir mi?. Defler, Yıl: 14, Sayı: 44.
- Wallerstein, I., (2000), Bildiğimiz Dünyanın Sonu, (Çeviren: Tuncay Birkan), Metis Yayınlan, İstanbul.